

מכירת הבכורה 1

סימי פיטרס Source Sheet by

בראשית כ"ה:כ"ט-ל"ד

(כט) וַיִּזְדַּע יַעֲקֹב נָזִיד וַיִּבֹא עֲשׂוֹ מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף: (ל) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל־יַעֲקֹב הַלְעִיטְנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאֵדָם הַזֶּה כִּי עֵיף אֲנִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אֲדָוָם: (לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָה כִּי־זָם אֶת־בְּכֹרְתְךָ לִי: (לב) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלִמָּה־זֶה לִי בְכֹרָה: (לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבְּעָה לִי כִּי־זָם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: (לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוֹ לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּ וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶז עֲשׂוֹ אֶת־הַבְּכֹרָה: {פ}

בראשית רבה ס"ג:י"א-י"ד

(יא) וַיִּזְדַּע יַעֲקֹב נָזִיד (בראשית כה, כט), אָמַר לוֹ, מָה טִיבוֹ שֶׁל נָזִיד זֶה. אָמַר לוֹ, שְׂמַת אוֹתוֹ זָקֵן. אָמַר, בְּאוֹתוֹ הַזָּקֵן פָּגְעָה מִדַּת הַדִּין, אָמַר לוֹ, הֵן. אָמַר, אִם כֵּן לֹא מִתֵּן שְׂכָר וְלֹא תַחֲיִית הַמֵּתִים. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹוַחַת (ירמיה כב, י): אַל תִּבְכוּ לְמַת וְאַל תִּנְדְּדוּ לוֹ, זֶה אֲבָרְהָם. (ירמיה כב, יד): בָּכוּ בְכוּ לַהֲלֹךְ, זֶה עֲשׂוֹ.

(יב) וַיִּבֹא עֲשׂוֹ מִן הַשָּׂדֶה (בראשית כה, כט), רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי אֵיבּוֹ וְרַבִּי פִּינְחָס בְּשֵׁם רַבִּי לֹוִי וְרַבֵּן בְּשֵׁם רַבִּי סִימּוֹן אֶת מוֹצֵא אֲבָרְהָם חָיָה קַע"ה שָׁנָה, וַיִּצְחַק ק"פ, אֲלֵא אוֹתָן חֲמֵשׁ שָׁנִים שְׁמַנַּע הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחִיּוֹ מִפְּנֵי שְׁעָבַר עֲשׂוֹ שְׁתֵּי עֲבֹרוֹת, שְׁבֹא עֲשׂוֹ עַל נַעֲרָה הַמְּאֲרָסָה, שְׁנֵאמַר (דברים כב, כז): כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָה. (בראשית כה, כט): וְהוּא עֵיף, שְׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, הִיךְ מָה דָּאֵת אָמַר (ירמיה ד, לא): כִּי עֵיפָה נִפְשֵׁי לְהַרְגִים. רַבִּי אָמַר אֵף גָּנַב, הִיךְ מָה דָּאֵת אָמַר (עובדיה א, ה): אִם גָּנְבִים בָּאוּ לָךְ אִם שׁוֹדְדֵי לַיְלָה, אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּן הַבְּטַחְתִּי אֶת אֲבָרְהָם וְאָמַרְתִּי לוֹ (בראשית טו, טו): וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם, זֶה הִיא שִׁיבָה טוֹבָה וְהוּא רוּאָה לְבָן בְּנוֹ עוֹבֵד עֲבוּדַת כּוֹכָבִים וּמַגְלָה עֲרִיּוֹת וְשׁוֹפֵךְ דָּמִים, מוֹטֵב לוֹ שִׁיפְטָר בְּשָׁלוֹם, זֶה הוּא שְׁכָתוֹב (תהלים סג, ד): כִּי טוֹב חֲסִדְךָ מִחַיִּים. (בראשית כה, ל):

וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם, אָמַר רַבִּי זְעִירָא פָּעַר פִּיו אוֹתוֹ הֲרָשַׁע כְּגַמְלָה, אָמַר לִיָּה אָנָּה פָּתַח פּוּמִי תְהִי מִשְׁתַּדֵּר וְאֲזִיל, כְּהֵדָא דְתַנִּינָן אִין אוּבְסִין אֶת הַגְּמָל וְלֹא דוֹרְסִין, אֲבָל מַלְעִיטִין. (בראשית כה, ל): מִן הָאָדָם הָאָדָם, רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מִינִיָּה וּמִן פְּטְרוּנִיָּה. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר מִינִיָּה וּמִן דְּכֹתִיָּה, הוּא אָדָם וְתַבְשִׁילוֹ אָדָם, אֲרֻצוֹ אֲדָמָה, גְבוּרִיו אֲדָמִים, לְבוּשׁוֹ

אָדָמִים, פּוֹרַע מִמֶּנּוּ אָדָם, בְּלָבוֹשׁ אָדָם. הוּא אָדָם (בראשית כה, כה): וַיֵּצֵא
הָרִאשׁוֹן אָדְמוֹנִי. תְּבַשִּׁילוּ אָדָם: הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם. אֲרִצּוּ אֲדָמָה, (בראשית
לב, ד): אֲרִצָּה שְׁעִיר שָׂדֵה אָדוּם. גְּבוּרִיו אָדָמִים (נחום ב, ד): מִגֵּן גְּבֻרִיהוּ
מֵאָדָם, לְבוֹשָׁיו אָדָמִים, שְׁנֵאֲמַר (נחום ב, ד): אֲנִשֵּׁי חֵיל מִתְלַעִים. פּוֹרַע מִמֶּנּוּ
אָדָם, (שיר השירים ה, י): דוֹדֵי צַח וְאָדוּם. בְּלָבוֹשׁ אָדָם (ישעיה סג, ב): מִדּוּעַ
אָדָם לְלָבוֹשׁ.

(יג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּיּוֹם (בראשית כה, לא), אָמַר לוֹ זַבִּין לִי חֵד יוֹם מִן
דִּינְךָ, אָמַר רַבִּי אַחָא כָּל מִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְחַשֵּׁב יְמֵי הַגְּלוּת, יִמְצָא שְׂיוֹם אַחַד
יֵשֵׁב יַעֲקֹב בְּשִׁלְוָה בְּצִלוֹ שֶׁל עֶשָׂו. (בראשית כב, לב): וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אֲנֹכִי
הוֹלֵךְ לָמוֹת, רִישׁ לְקִישׁ אָמַר הַתַּחִיל מִחֶרֶף וּמִגִּדֶף, לָמָּה לִי אֵין כְּתִיב כָּאֵין,
אַלְא (בראשית כב, לב): לָמָּה זֶה לִי, מִלְּמַד שְׁכַפֵּר בְּזֶה אֵלַי (שמות טו, ב).

דָּבָר אַחֵר, הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת, שֶׁהִיָּה נִמְרוֹד מִבְּקֵשׁ לְהַמִּית אוֹתוֹ בְּשִׁבִיל
אוֹתוֹ הַבְּגָד שֶׁהִיָּה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁבִשְׂעָה שֶׁהִיָּה לוֹבְשׁוֹ וַיּוֹצֵא לְשָׂדֵה הָיוּ
בָּאִים כָּל חֵיהָ וְעוֹף שְׂבָעוֹלָם וּמִתְקַבְּצִין אֲצֵלוֹ. (בראשית כה, לג): וַיֹּאמֶר
הַשְּׂבָעָה לִי, מָה רָאָה אֲבִינוּ יַעֲקֹב שֶׁנָּתַן נַפְשׁוֹ עַל הַבְּכוֹרָה, דִּתְנִינָן עַד שֶׁלֹּא
הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן הָיוּ הַבָּמוֹת מִתְרוֹת וְעִבּוּדָה בַּבְּכוֹרִים, מִשְׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן נֶאֱסְרוּ
הַבָּמוֹת וְעִבּוּדָה בַּכֹּהֲנִים, אָמַר יְהִיָּה רָשָׁע זֶה עוֹמֵד וּמִקְרִיב, לְפִיכֶךָ נָתַן נַפְשׁוֹ
עַל הַבְּכוֹרָה, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (יחזקאל לה, ו): כִּי לְדָם אֶעֱשֶׂה וְדָם יִרְדֹּפֶךָ אִם
לֹא דָם שֹׁנֵאת וְדָם יִרְדֹּפֶךָ, וְעֲשׂו הוּא שׁוֹנֵא אֶת הַדָּם. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אָמַר
זֶה דָם בְּכוֹרָה וְקֶרְבָּנוֹת. רַבִּי לִוִּי אָמַר זֶה דָם שֶׁל מִיֶּלֶה. רַבִּנָּן אָמְרֵי שֹׁנֵאת דָּמוֹ
שֶׁל אָדָם בְּגוֹפוֹ, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (תהלים קט, יז): וַיֵּאָהֵב קַלְלָה וַתְּבוֹאֶהוּ. רַבִּי
לִוִּי בְּשֵׁם רַבִּי חֲמָא אָמַר לֹא חֲפִץ בְּבִרְכָה וְלֹא חֲפִץ בְּכוֹרָה. רַבִּי הוֹנָא אָמַר זֶה
דָּם הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁהוּא קְרוּי בְּרִכָּה, הִיךְ מָה דָּאת אָמַר (שמות כ, כד): מִזְבַּח
אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי.

(יד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֶשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים (בראשית כה, לד)... וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ, רַבִּי
לִוִּי אָמַר מִעוֹלָמוֹ יֵצֵא. (בראשית כה, לד): וַיִּבְזֵ עֶשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה, וּמָה בְּזָה עֲמָה,
אָמַר רַבִּי לִוִּי תַחִית הַמִּתִּים בְּזָה עֲמָה, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (משלי יח, ג): בְּבוֹא
רָשָׁע בָּא גַם בּוֹז. בְּבוֹא רָשָׁע, זֶה עֶשָׂו, שְׁנֵאֲמַר (מלאכי א, ד): וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל
רָשָׁעָה. בָּא גַם בּוֹז, שְׂבָא בְזִיוְנוֹ עִמּוֹ. (משלי יח, ג): וְעַם קָלוֹן חֲרָפָה, שְׁנִתְלָוָה לוֹ
קָלוֹנוֹ שֶׁל רָעֵב, וְאֵין חֲרָפָה אֲלֵא רָעֵב, הִיךְ מָה דָּאת אָמַר (יחזקאל לו, ל): אֲשֶׁר
לֹא תִקְחוּ עוֹד חֲרַפַּת רָעֵב בְּגוֹיִם.
תַּנְחוּמָא בּוּבַר, תּוֹלְדוֹת ג'

(א) ויזד יעקב (בראשית כה כט). נכנס עשו מן השדה וראה פניו של יעקב מפוחמות, א"ל מה את עושה, א"ל אין את יודע שמת אברהם זקנינו ואני עושה תבשילין, וילך להברות עליו, א"ל עשו, אהבי ושונאי מתו כאחד, אברהם מת ונמרוד מת, ומה זה לי בכורה...

תנחומא בובר, תולדות ד':ד'-ז'

(ד) ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות (שם לב), אברהם מת, ורוח הקודש אומר אל תבכו למת בכו בכה להולך (ירמיה כב י), ולמה זה לי בכורה (בראשית שם), ורוח הקודש אומרת ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו (תהלים קט יז). כיצד היו הבכורות מקריבין, עד לא הוקם המשכן היה העבודה בבכורות, וכל מי שהיה מקריב היה ראוי להתברך, שנאמר מזבח אדמה וגו' אבא אליך וברכתיך (שמות כ כד), אמר עשו אין אותו האיש רוצה לא להקריב ולא להתברך, א"ל הנביא אם לא דם שנאת ודם ירדפך (יחזקאל לה ו), אמר ר' לוי בשם ר' חנינא בן חמא זה דם הקרבנות ששנא להקריב להקב"ה, ורבותינו אומרים זה דם המילה שמשך לו ערלה, שנאמר שלח ידו בשלומיו חלל בריתו (תהלים נה כא).

(ה) ד"א אם לא דם שנאת, ועשו שונא את הדם, אביו מברכו בדם, והוא בטוח בדם, שנאמר ועל חרבך תחיה (בראשית כז מ), ואומר לו אם לא דם שנאת, אלא ששנא נפשו של אדם, שהיא נתונה בגופו, לפיכך אמר למה זה לי בכורה.

(ו) ויבז עשו (שם כה לד), כסבור שהוא שוחק עם יעקב, והקב"ה מסכים מלמעלה, שנאמר כה אמר ה' בני בכורי ישראל (שמות ד כב).

(ז) ויבז עשו. בבא רשע בא גם בוז (משלי יח ג), זה עשו, שנאמר ויבז עשו, (ויבא קלון) [ועם קלון חרפה] (שם), שבא הרעב לרגלו, שנאמר ויהי רעב בארץ.